

A költő hétköznapi Énje általában jelentéktelennek mondható, ám műve már lehet egészen *költői*: kutat, keresgél, hogy megoldja a gordiuszi csomót.

Egy közös zentai emlék a múltból. A végeérhetetlen nyarakon át tartó zenehallgatás, majd a mindig befejezhetetlen zene-másolás. Amikor is Mezei Szilárdal együtt hallgattuk és ismertük meg Bartók muzsikáját. Meg oly sok minden mást. Pontosan emlékszem azokra a csokoládébarna bakelit tömbökre, Bartók-összkiadásokra, amelyeket oly buzgón tanulmányoztunk. Bartók dalai, aztán a *Kontrasztok*, az *Éjszaka zenéje*, de akadtak másféle muzsikák is: magyar népzenei gyűjtések, és nem utolsósorban pedig Chet Baker jazztrombitás szívzaggató búcsúja az élettől a *My Funny Valentine*-ban. A falakon pedig már akkor is ott díszlegtek Mezei Erzsébet titokillatú képei. Mintegy a felhangzó zenék illusztrációiként, vagy éppen viszont. Zene és kép. Magány a magányban. Mégis a jelenlét éltető és intenzív ereje.

Mindez most jelentőségteljes álomként derengett fel bennem.

A művészetnek és a létezésnek akadnak oly pillanatai, amelyek segíthetik a túlélést.

Mily megrendítő Hermann Hesse *Pusztai farkas* c. regényében az a részlet, amelyben Hermína, az öngyilkosság szélére sodródott művészt, Harryt vigasztalja: „Miért, kérdezi Harry, miért nem tudunk mi egy dimenzióval gazdagabbak, itt élni? Miért? Mindig így lett volna, mint most? Politikusoké, kufároké, pincéreké és világfiké volt a világ, a többiek pedig fuldokoltak? [...] Mi vágyakozók, egy dimenzióval gazdagabbak, egytől egyig megfulladnánk, ha ennek a világnak a levegőjét szívnanánk. Ha nem lenne másfajta levegő, ha az időn túl nem léteznék az örökkévalóság, az igazak hona. Ott él Mozart zenéje, ott élnek költőóriásaid versei, a csodatévő, mártírhálált halt szentek. Az örökkévalóságban él minden igazi tett képe, igazi érzés ereje, még ha senki nem is tudja, nem veszi észre, nem jegyzi föl és őrzi meg az utókor számára. Az örökkévalóság nem ismer utókort, csak jelent... Temérdek mocskon és értelmetlenségen kell végigbotorkálnunk, amíg hazaérkezünk!”

A költő számára a festő műterme mindig az elvárásoltság tere, szokatlan és mégis hátborzongatóan ismerős világ, amelybe belépni különös misztérium. A képzőművész magánya éppúgy talány és megismerhetetlen, mint a hajósoké. Nemrég Krajcsovics Évánál, festőnőnél járva döbbsentem rá erre az állapotra, a világtól való finom elkülönültségre. Ugyanis a festő az

Szegedi-Szabó Béla * 23

HAJNALI GONDOLATOK

Mezei Erzsébet képei

üvegfalon át kapja a fényt, de azon át nézi és fogadja be a szürkeséget is. Majdnem minden képzőművésznek van egy ilyen hatalmas üveglakka, egy olyan fala, ami tökéletesen áttetsző, amelyen keresztül egy láthatatlan zsinór, selyemszál férceli őt össze a fenti világgal. A nagyvárosi művészek
24 mindig a felső emeletekre helyezkednek, és mintha valamiféle felhőburok venné őket körül. Nos, ebben az értelemben itt a Vajdaságban, mondhatni, más a helyzet. Itt éppen a földközelség, a gravitáció ereje, a táj és domborzat nyomon követhető változásai, tektonikája a mérvadó, mert felénk a fajsúlyosság törvényei hatnak. Itt az Őstalaj rétegezettsége az, ami alapul szolgál, ami kézzelfogható és gyurmázható. Mondhatnám: ez a lét valódi ikaroszi nehézsége. De a táj, ami körbefon bennünket, egyben mi vagyunk. Tájja válásunk már régen megtörtént. Ennek bizonyítéka Mezei Erzsébet művészete is. Mezei Erzsébethez hasonlóan székely származású, sivatagokat megjárt kiváló költő, Lorand Gaspar így fogalmaz *Őstalaj* című versében:

*A sivatagban néha a hangunk is elhagy, hogy is mondjam,
Hogy magyarazzam a nappal ásványi tervrajzába vésett tekintetünk
különös megtorpanását.
Tisztálkodásra nem lévén vizünk,
Hosszan kanyargó alluviális mozdulatokba
Feledkezünk.*

Egy kiváló költő a festőélet lényegét érintő megállapítását Tolnai Ottó így idézi: „A festő magányos. Mint az isten. De ez a csodálatos, megismerhetetlen istenség könnyen kipattintja az értelem szikráját a festőből. A festő oly módon magányos, hogy nincs neki állandó segítője, állandó szövetségese, aki a pártját fogná, aki súgna neki. Még biztonságos, mindent eltakaró álarc mögé bújhat, mint a színész. Egyedül van, mint a négy fal közé szorult ember. Fogságban.”

De nézzük most az alkotásokat! Nem titkolt kedvenceim, Mezei Erzsébet *Tisza-* és *Hajnali folyó-*sorozata különbözik a többi mitikus képtől. De mégis, ezek a színekben gazdag felületek egy nagy folyamat és konklúzió végső állomásai lehetnek. Látjuk az égi fény villódzását, a Tisza vízének mélységi, viasz sűrű rétegződését. Majd – miként a gyöngyöt szülő kagylók – egyre mélyebbre ereszkedünk, hogy magunkba zárhassuk szívárványos bensőnket, létünk egyetlen, rilkei gyümölcsét. Ha ily közelségből nézzük, szemléljük Mezei hajnali folyóját és Tiszáját, akkor szinte kilépünk a világból. Oly vegytiszta, angyali állapot ez, mint ahogyan Radnóti egyik versének részlete festi:

*A lepke meghal s lám az égi fény
az vándorol időközön által,
nagy folyók tűnődve, egyre folynak,
s deltáiknál iszap zsong fodros háttal...*

25

Tisztelt közönség, a *Hajnali folyó* ideje egy másik idő.

És innen már csak egy lépés a misztika.

Azt halljuk ki, látjuk és tapasztaljuk, tapintjuk Mezei képein, mint amit a középkori misztikus, Eckhart Mester ír le gyönyörű és tisztánlátó szenvedélylyel. Ő már nem is különböztet meg valódi és hamis időt. Eckhart Mester az időt akadálnak tekinti, mert szerinte az idő az elsődleges akadály a annak, hogy Istent megismerhessük. Egy helyen azt írja: „Az idő elborítja a fényt. Semmi sem ellenkezik annyira Istennel, mint az idő. Nemcsak az idő, hanem az időbe tapadás. Nemcsak az időbe tapadás, már az idő érintése is. És nemcsak érintése, már maga az idő szaga és íze is.” Majd így folytatja: „Legyen az idő még oly parányi is, el vele! El minden- nel, aminek az időhöz köze van. Az angyalokhoz kell hasonlítanunk. Amit gondolok, mondja a mester, azt az idő fényében gondolom, és az ideiglenes. Az angyali felismerés fénye azonban időfeletti és örök. Az angyali megismerés ideje az örök pillanat. Vedd el az időből a pillanatot és mindenkben jelen vagy, és tiéd az idők teljessége.”

Mezei Erzsébet pedig – bennünket, nézőket is – átforgat, átlé- nyegít, Mezei Hajnali folyójába merülve megszabadulunk Énünkötől, elhagyjuk testünket, hogy a színek változékony sodrából felemelkedve befogadhassuk az időtlent.

De előtte még ott vannak a bevésődött, titkos drámák (az *Alá- merülés*, a *Néma fal*, az *Epilógus* képek testessége, súlyossága), a múl- hatatlan éjjelek, az elkerülhetetlen elhagyatottság földi terei, amelyek mélyén kerek hold ragyog a kihegyezett botokra, roskadozó keresz- tekre, az érdes, smirglis tájra, magányosan szenvedő alakokra, megfeszült alakzatokra. Mert mindenkinek megvan a saját, halhatatlan, hátborzongató éjszakája, amelynek partjára kiülhet és emlékezhet. Novalis, az éjszaka kü- lönös költője ezt írja: „Másfelé fordulok, a szent, kimondhatatlan és titokza- tos éjszakához. Lent hever a világ - mély szakadékba merülve -, helye magányos és kopár.” Ennek az Éjszakának, szent Időnek a textúrája tapint- ható a képeken. És valami végtelennek tetsző, fátyolos zene szüremlik belőle.

Mezei Erzsébet aprólékos munkával egészen a dolgok mélyéig hatol, a tár- gyakban is mindig valami lélekszerűre bukkan, azt kutatja, annak a megne- vezhetetlen *életnek* a titkos útját és törvényszerűségeit. Látomásokat magába foglaló ikonszerű képeinek szereplői és teremtményei egyben mitikus jelek, amelyek intenzíven sugároznak a térbe.

Mezei szálkás temetői, romtöredékei, keresztjei nemcsak a kereszténység szimbólumai, hanem mintha az elfeledett őshomályból derengenének vissza, valahonnan az idők feneketlen kútjából.

26 A művészről fontos motívuma: a létra. A létrák sokfélesége. Létrák egymásra helyezve, egymásba gabalyodva, akárha Nagy József Jel-színházának kulisszái közé csöppentünk volna. Létrák benned, bennem, belőlünk sarjadzó, aztán meg a holtak testéből, hamujából kinövő, feltámadó, csupasz létrák. Semmi derű, semmi irgalom, csupán a cselekvés szembeötlő abszurditása, de mindezek mélyén mégis ott munkál egy láthatatlan törekvés.

A létrák beckett-i térből kapaszkodnak felfele, majd belemártóznak a világűr sötét mennyországaiba. Ezekon a létrákon látszólag senki sem közlekedik. De mégis! Mégis lélegzetvisszafojtva figyelünk, mert érezni, hogy már csak néhány másodperc választ el bennünket attól, hogy valamit vagy valakit hirtelen megpillantsunk: akár egy foszforeszkáló fény-alakot. A létra számomra szakrális rekvizitum, nemcsak a galambdúcokba vezető padlásfeljárók alkalmatosságait jelenti. Tán nem is létra, hanem átjáró, anyagi átkelőhely. Ha le- vagy túllépünk róla, lebegni kezdünk, mint a gravitációtól megszabadult űrhajósok.

Hajnali folyó

Mezei Erzsébetnek

Mire túljutunk a hajnali folyón

Már elfogynak a házak

Mögöttünk a Város

Örökre elsüllyed

Majd ott találjuk

Aranyló lombrésben

Kékezüst hullámok

Málna pirosában

*XXII. Vajdasági Ünnepi Játékok. 2015. szeptember 27-én 17 órakor Mezei Erzsébet, a Nagypáti Kukac Péter Díj kitüntetettje, zentai grafikusművész, keramikus és pedagógus kiállításának megnyitóját a palicsi Vigadó emeleti konferencia termében tekinthette meg a közönség. A kiállítást megnyitotta Szegedi-Szabó Béla író, költő. Közreműködött Mezei Szilárd.